

BOJE U LIPTOVSKÉHO MIKULÁŠE

Podplukovník Karel Blažek a major Jan Sýkora

Uplynulo deset let od bojů, které vedl 1. československý armádní sbor po boku sovětských vojsk za osvobození slovenského města Liptovského Mikuláše. V těchto tvrdých bojích se znovu upevňovalo bojové přátelství našich vojáků se sovětskými vojáky. Slavná bojová tradice českých a slovenských bojovníků se rozvíjela za dalšího a hlubšího osvojování sovětského vojenského umění.

Při budování naší lidové armády se stále naléhavě projevuje potřeba poučení z bojů Sovětské armády i našeho svazku vybudovaného na území Sovětského svazu. Studium bojů československé jednotky upevňuje hrdost československého vojáka, jejímž zdrojem jsou úspěchy dosažené v boji s fašistickým nepřítelem.

Tento článek si neklade za cíl podat zevrubný popis bojů o Liptovský Mikuláš, které trvaly plně dva měsíce. Zabývá se podle dosud dosažitelného materiálu jen vylíčením zteče dne 30. března 1945 a vývojem událostí na frontě 1. čs. armádního sboru do 4. dubna, a to jen v míře potřebné k pochopení celkové situace. V příspěvku jsou především shrnuty a krátce rozebrány některé základní skutečnosti a podmínky, za kterých boje probíhaly.

1. Všeobecná situace

Vojska 4. ukrajinského frontu prováděla v rámci mohutné zimní bitvy v roce 1945 od 15. ledna karpatskou operaci. Operaci vedla po obou stranách hlavního karpatského hřebenu, většinou sil severně od Karpat na směr Nowy Sącz, Ostrava. Na jih od hlavního karpatského hřebenu, údolím řek Hornádu a Váhu na směr Prešov, Poprad, Ružomberok vedla útočnou operaci vojska 18. sovětské armády. Částí sil útočila 18. armáda na hřebenech Karpat.

Jižně od 18. armády bojovala 4. rumunská armáda v sestavě 2. ukrajinského frontu hlavními silami na směr Muráň, Brezno, Kláštor pod Znievom. Vojska této armády osvobodila 30. ledna 1945 Brezno, v březnu pak bojovala v prostoru na sever od Banské Bystrice a ve Velké Fatře.

1. čs. armádní sbor bojoval v sestavě 18. armády.

2. Situace na frontě 1. čs. armádního sboru

Koncem ledna 1945 se 1. čs. armádní sbor probíjoval do prostoru Liptovského Mikuláše. ? 37.
Začátek
února

Počátkem února byl na frontě na čáře západní okraje lesa Hora (kóta 888), osady Smrečany, svahy na východ od potoka Smrečianky, západní okraje osady Okoličné a svahy na západ od Zavážné Poruby.

Německá obrana byla připravována od počátku ledna 1945. Fašisté vybudovali hlavní pásmo obrany v prostoru Liptovský Mikuláš. Další pásmo budovali v prostoru Ružomberok. První postavení hlavního pásma

obranu vybudovali na čáře: hřbet na východ od kóty 817, kóta 764 na západ od Smrečan, kóta 729 Nikovo, trig. 748 Háje, na západ od Okolíčné, kóta 822 Strana. První zákop byl téměř souvislý. V hloubce prvního postavení připravili k obraně osadu Jalovec, prostor kóty 677, prostor trig. 706 Dubovec, kóty 690 a východní část Liptovského Mikuláše a prostor kóty 676.

První postavení mělo hloubku až 1400 m. Vybudováno na táhlých svazích přivrácených k Smrečiance dávalo dobré podmínky k organizaci souvislých hustých paleb před předním okrajem i v hloubce postavení a terén umožňoval organizaci pozorování celého východního postavení 1. čs. armádního sboru až do hloubky 1½ km. Relativní převýšení nad východním postavením sboru u Smrečan je 46 m. (Nadmořská výška osady Smrečany je 718 m, půl km na západ je kóta 764.) Zvláště výhodné pozorovací možnosti měl nepřítel z pozorovatelů na jižních svazích Liptovských holí. První postavení bylo vybudováno s největší hustotou ženijních prací v prostoru kóta 764, trig. 706 Dubovec, kóta 729 Nikovo.

Na tento prostor položili Němci v obraně prvního postavení na sever od Liptovského Mikuláše důraz.

Přístup k městu Liptovský Mikuláš údolím Váhu ovládal nepřítel jednak s jižních svahů trig. 748 Háje, jednak s návrší jižně od Váhu (prostor Bukovinky).

Druhé postavení se opíralo o prostor Svatviny, o návrší kóty 828, kóty 664 Zajačky, o hřbet kóty 651 Panský dol, osadu Palúdzka a o prostor Lazy. K obraně byla připravena osada Bobrovec. Největší hustota ženijních prací byla v prostoru kóty 828 a kóty 664 Zajačky. S těchto svahů ovládal nepřítel údolí Jaloveckého potoka v prostoru Bobrovec. Přední okraj druhého nesouvisle vybudovaného postavení byl od předního okraje prvního postavení vzdálen 2½ až 4 km. Druhé postavení umožňovalo převzít, kdyby bylo prolomeno první postavení, organizovaně boj.

Celkový úspěch obranného boje v hlavním pásmu obrany pokládali fašisté závislý na udržení prostoru kóty 828, kóty 664 Zajačky a trig. 706 Dubovec, v prostoru Liptovského Mikuláše na udržení kóty 729 Nikovo a trig. 748 Háje.

V hloubce budovali fašisté obranu v prostoru trig. 915 Háje a trig. 686 Hrádek.

Nepřítel využil v rozsáhlé míře minových zátarasů, aby podstatně zvýšil odolnost obrany.

Lze tedy závěrem říci, že fašisté připravili hlubokou obranu využívající příznivých podmínek terénu.

Z hustoty ženijních prací vyplývá, že největší pozornost věnovali vybudování prostoru kóta 764, kóta 828, kóta 664 Zajačky, trig. 706 Dubovec.

Přístup k Liptovskému Mikuláši údolím Váhu ovládali pevně s návrší po obou stranách Váhu. Nejlépe k obraně připravili prostor trig. 748 Háje.

V hlavním pásmu obrany se bránila zesílená 320. pěší divize v úseku od okrajů lesů Liptovských holí až po zalesněné severní výběžky Nízkých Tater na širší fronty asi 15 km. Měla organický 585., 586. a 587. pěší pluk. 587. pěší pluk byl v obraně v úseku kóta 764 (na jih od Jalovce), Bobrovec, kóta 729 Nikovo a měl dva prapory v prvním sledu.

585. pěší pluk bránil dvěma prapory prostor Liptovský Mikuláš, 586. pěší pluk se bránil na jih od Liptovského Mikuláše v úseku Bukovinky, Demänová, Ploštín. 320. pěší divise byla zesílena 33. a 46. maďarským pěším plukem a 990. praporem domobrany. Oba maďarské pluky byly zasazeny na levé křídlo německých pluků. Jeden prapor 46. pluku byl v prostoru Jalovce a jeden prapor 33. pluku v prostoru Zahradská a severně v zalesněném prostoru. 990. prapor byl zasazen na jih od 586. pěšího pluku na frontě kóta 1309, trig. 1550 Poludnica, kóta 1268 Kúpel.

Nepřítel utrpěl v dosavadních bojích velké ztráty. Svoje počty doplňoval dokonce i leteckými obsluhami, které v té době neměly letouny.

Největší síly soustředil nepřítel koncem března k obraně prostoru Liptovského Mikuláše, k obraně kóty 729 Nikovo, trig. 748 Háje, východního okraje Liptovského Mikuláše. Dá se soudit, že v březnu očekával nepřítel útok podél hlavní komunikace do Mikuláše proto, že dřívejší pokusy vojsk 18. armády osvobodit Liptovský Mikuláš byly vedeny podél silnice přímo na město, dále ještě i proto, že se útok severně z prostoru Smrečany, vzhledem na nepříznivé podmínky způsobené hlubokým sněhem, zdál méně pravděpodobný. Konečně kladl nepřítel důraz na udržení hlavních komunikací (železnice a silnic procházejících městem).

V údolí Váhu byla také umístěna většina nepřátelského dělostřelectva. Palebné postavení minometů na západním okraji Liptovského Mikuláše, dělostřelectvo v palebných postaveních v prostoru Ondrašová a Palúdzka, v prostoru Paludza, Ráztoky a Čemice. Jinak byla palebná postavení dělostřelectva ještě v prostoru Liptovský Trnovec a v prostoru Demänová.

I když nepřítel umisťoval svoje dělostřelectvo se zřetelem k možností přesunu, měl v údolí Váhu daleko největší část dělostřelectva.

Nepřítel uskupil své síly především k obraně Liptovského Mikuláše. Hlavní síly měl v prostoru kóta 729 Nikovo, trig. 718 Háj, město Liptovský Mikuláš. Prostor kóty 764, trig. 706 Dubovec a osadu Jalovec bránil menšími silami vzhledem k tomu, že terén usnadňoval obranu.

1. čs. armádní sbor se pokusil v únoru a v první polovině března několikrát prolomit obranu nepřitele. Pokusy nebyly úspěšné. Největšího úspěchu dosáhla vojska v bojích od 3. do 11. března, kdy ovládla Bobrovec, Trstené a trig. 706 Dubovec, 24. sovětská střelecká divise pak úderem přes trig. 748 Háje, Liptovský Mikuláš.

24. sovětská střelecká divise byla pak vyčleněna do druhého sledu armády a celý úsek fronty od zalesněných svahů Liptovských hólí až po severní svahy Nízkyých Tater převzal čs. armádní sbor.

Nepřítel vytrvalými protiztečemi se znovu zmocnil Bobrovice, Trstené a Liptovského Mikuláše i s výšinou kóta 729 Nikovo a trig. 748 Háje. Jednotky 1. čs. sboru však udržely důležitou výšinu kóta 764 na západ od Smrečan.

Po skončení těchto bojů připravovala se vojska k dalšímu útoku. Zkušenosti získané z předchozích bojů byly důležitým podkladem v přípravě organisace a provedení zteče stanovené na 30. března 1945.

1. čs. armádní sbor byl v době závěrečných bojů v prostoru Liptovský Mikuláš organisován takto:

Měl tři pěší brigády, 1., 3. a od poloviny března 4. brigádu. Každá brigáda měla tři střelecké (pěší) prapory a jeden samopalný prapor.

obce 3.3.

Dělostřelectvo sboru bylo organisováno v sedmi dělostřeleckých plucích. Sborový dělostřelecký pluk měl jeden oddíl 122mm houfnic a dva oddíly 152mm kanonových houfnic.

U 1. brigády byl 1. dělostřelecký pluk s oddílem 122mm houfnic a s oddílem 120mm minometů a 2. dělostřelecký pluk o třech bateriích 76mm kanonů.

U 3. brigády byl 3. dělostřelecký pluk s oddílem 122mm houfnic a s dvěma oddíly 120mm minometů a 4. dělostřelecký pluk o pěti bateriích 76mm kanonů.

4. brigáda měla 6. dělostřelecký pluk s oddílem 122mm houfnic a s oddílem 120mm minometů a 7. dělostřelecký pluk byl o dvou bateriích 76mm kanonů.

Kromě toho měla každá brigáda protiletadlový oddíl, spojovací prapor a ženijní prapor. U sboru byla průzkumná rota a rota lyžařů.

V dosavadních bojích se ukázalo, že vyvrátit obranu na výšinách kóta 748 Háje dává sice plné možnosti vniknout do Liptovského Mikuláše, zároveň však úspěch na této části fronty nezaručoval celkový úspěch; nepřítel protiztečemi vedenými výhodně na výšinách na sever od Liptovského Mikuláše vážně ohrožoval postavení vojsk na výšině kóta 729 Nikovo, trig. 748 Háje, a kdyby byly úspěšné, jak tomu bylo v předchozích bojích v první polovině března, hrozilo jednotkám, které pronikly do Liptovského Mikuláše, že budou obklíčeny. Ani současná zteč na směru Smrečany, Beňušovce, nebyla-li by vedena dostatečnými silami, nemohla usnadnit rozhodným způsobem situaci jednotek v údolí Váhu.

Pro celkový úspěch zteče byl zřejmě rozhodující směr Smrečany, Bobrovec, Beňušovce — ovšem při skutečně soustředěném úsilí na tomto směru. Rozhodujícím místem na směru Smrečany, Beňušovce v obraně nepřítele byl na prvním postavení prostor trig. 706 Dubovec. Zničení nepřítele v tomto prostoru, jeho pevné ovládnutí dávalo podmínky k dalšímu rozvíjení zteče. Na druhém postavení bylo pak pro úspěch zteče rozhodující ovládnutí hřbetu kóta 828, kóta 664 Zajačky, především však prostor u kóty 828. Zničením nepřítele v tomto prostoru a jeho ovládnutím byla by obrana nepřítele rozvrácena. Pak bylo možno rozvíjet úspěch na západ a na severozápad. Z tohoto prostoru bylo také možno provést ze severu hluboký obchvat nepřítele v prostoru Liptovský Mikuláš údery do údolí Váhu a přetít komunikace vedoucí na západ údolím Váhu.

Účinný průběh zteče na směru Smrečany, Beňušovce spojený s manévrem na obchvat hlavních sil nepřítele předpokládal ovšem i aktivní činnost jednotek ve směru Okoličné, Liptovský Mikuláš od začátku zteče.

Nepřátelské protizteče bylo možno očekávat v boji o trig. 706 Dubovec, v boji o hřbet kóta 828, kóta 664 Zajačky a v boji o Jalovec. Vzhledem k rozmístění sil nepřítele mohlo jít většími silami o protizteče hlavně z jihu a z jihovýchodu podél hřbetu nebo podél komunikací, jen malými silami ze severu (na př. v boji o Jalovec nebo o prostor kóty 828). Nejvýznamnější směry protiztečí byly směry: kóta 661, trig. 706 Dubovec; kóta 651 Panský dol, kóta 664 Zajačky; kóta 698, kóta 664 Zajačky; Pavlova Ves, kóta 828; kóta 734, kóta 828, kóta 749 (v pro-

storu Zahradská), Jalovec. Až na poslední směr nebyly většinou směry protiztečí výhodné, za předpokladu, že jednotky sboru ovládnou trig. 706 Dubovec, kótu 664 Zajačky a kótu 828. Nebyla vyloučena protizteč podél silnice Ondrašová, Bobrovec, zvláště použije-li nepřítel tanků, což bylo nutno předpokládat.

Dával tedy úder na směr Smrečany, Beňušovce podmínky k rozvrácení nepřátelské obrany a k obchvatu hlavních sil nepřítele. Obtíže při zteči působil terén pokrytý asi 30cm vrstvou sněhu, s nedostatkem cest.

1. čs. armádní sbor udržení kóty 764 na západ od Smrečan a bezejmenné výšiny na jihozápad od Smrečan v bojích od 3. do 11. března 1945 podstatně zlepšil výchozí postavení zteče v prostoru Smrečany. Tato skutečnost umožňovala skryté přisunutí sil a skryté zaujetí výchozího postavení. Na ostatních úsecích fronty pozoroval nepřítel výhodné přední okraj postavení sboru.

Výhody výchozího postavení v prostoru Smrečany nemálo usnadňovaly vedení zteče na směr Smrečany, Beňušovce.

1. čs. armádní sbor byl v polovině března doplněn 4. brigádou; v brigádě byly vesměs osoby nově mobilisované na osvobozeném území Slovenska bez bojových zkušeností. Její prapor byl v obraně na západních svazích svahového hřebenu Kopislance, později i na západních okrajích Okoličné a na jihozápad od Okoličné. Poměr sil na celé frontě sboru příchodem 4. brigády se sice ve prospěch sboru zlepšil, byl však stejně nevýhodný (vzrostl z původních 8 praporů na 12 praporů proti 16 praporům nepřítele i když s nižšími počty).

3. Příprava a provedení zteče 30. března a průběh bojů do 4. dubna

Se zřetelem k situaci na frontě a vzhledem na výsledky dosavadních bezmála dva měsíce trvajících bojů, často za velmi nepříznivých povětrnostních podmínek, dostal 1. čs. armádní sbor pro zteč stanovenou na 30. března 1945 za úkol (viz přílohu 1):

Prolomit nepřátelskou obranu v úseku kóta 817, západní svahy kóty 764 ve směru Jalovec, Bobrovček, zničit nepřítele v prostoru Jalovec, trig. 706 Dubovec, kóta 828 a ovládnout čáru Jalovec, kóta 828, kóta 664 Zajačky, trig. 706 Dubovec. Rozvíjet pak úspěch ve směru Bobrovček, trig. 915 Háje, Nižnie Matiašovce a do konce dne dosáhnout čáry Vyšnie Matiašovce, Nižnie Matiašovce, západní svahy kóty 698, kóta 651 Panský Dol, Ondrašová, návrší na sever od Liptovského Mikuláše.

Z úkolu tedy vyplývalo pro vojska sboru prolomit první a druhé postavení v pásmu 3 km širokém, zničit nepřítele v prostoru Jalovec, kóta 828, trig. 706 Dubovec a získat tak předpoklady k dalšímu pronikání do hloubky 5 km a k rozšíření úspěchu na jih do prostoru na sever od Liptovského Mikuláše. V útoku je vyjádřeno soustředěné úsilí stanovením úzkého úseku průlomu. Za daných podmínek (terén, sněhová pokrývka) hluboký úkol (celková hloubka 9 km) za současného rozšiřování úspěchu na jih vyjadřoval i formu manévru — hluboký obchvat hlavních sil v prostoru Liptovský Mikuláš — a při odchodu těchto sil dával podmínky k případnému rovnoběžnému pronásledování.

Hlavní síly nepřítele zůstávaly tímto úderem zvláště z počátku zteče nedotčeny. Bylo proto nutno počítat se silnými protiztečemi volných sil

nepřítele z prostoru Liptovského Mikuláše a záloh do levého boku vojsk provádějících zteč. Kromě toho byl směr hlavního úderu stanoven i se zřetelem na boční palby ze zalesněných svahů severně.

Velitel sboru zamýšlel vést hlavní úder na směr kóta 828, zničit nepřítele, zmocnit se Jalovce, kóty 828, Bobrovce, Trstené, trig. 706 Dubovec. Potom vést úder ve směru na trig. 915 Háje. Sestava sboru zprava: 3. brigáda, 1. brigáda a 4. brigáda. Do zálohy vyčlenil velitel sboru 2. a 8. prapor a rotu lyžařů.

Brigádám a druhům vojsk uložil tyto úkoly:

3. brigádě vést hlavní úder na směr kóta 725, kóta 677, kóta 828, zničit nepřítele v prostoru Jalovec, rozvíjet dále úspěch ve směru trig. 915 Háje a do konce dne dosáhnout čáry Vyšné Matiašovce, Nižnie Matiašovce.

Vpravo od úseku průlomu ponechat v dotyku jednu a půl roty.

1. brigádě (bez jednoho střeleckého praporu) prolomit nepřátelskou obranu ve směru kóta 764, lesík na jihozápad od kóty 828, zničit nepřítele na západních svazích kóty 764 a v prostoru Bobrovce a ovládnout čáru lesík na jihozápad od kóty 828, jižní okraj Bobrovce.

Potom rozvíjet úspěch ve směru na Pavlova Ves a do konce dne dosáhnout les na sever od Beňušovce, západních svahů kóty 698, kóty 651 Panského Dolu a Ondrašové.

4. brigádě (bez jednoho střeleckého praporu) provést zteč ve směru na severní okraj Trstené a trig. 706 Dubovec a ovládnout osadu Trstené a trig. 706. Dále pak úderem do týlu německé obrany vyvrátit postavení nepřítele na kótě 729 Nikovo a trig. 748 Háje.

Dělostřelectvo mělo za úkol podporovat zteč palebnými soustředěními hlavně do prostoru Jalovce, Trstené, výšina kóta 828, být připraveno odrazit nepřátelské protizteče z prostoru Ondrašová a Liptovský Mikuláš a umlčovat nepřátelské dělostřelectvo.

Ženíjní vojsko mělo být připraveno přehradit minovými zátarasy možné směry protiztečí nepřítele a udržovat komunikaci Bobrovec, Pavlova Ves.

Chemické vojsko mělo připraveno položení klamně clony na čáře Okoličné, na západ od Zavážné Poruby, zadýmování pravého křídla 1. čs. sboru a přechodu přes Jalovecký potok.

Přeskupení bylo provedeno v noci z 28. na 29. března, výchozí položení bylo zaujato do 02.00 hod. 30. března.

Na směr úderu byla tak vytvořena rozhodná převaha sil. Vždyť zteč měly provést tři brigády, a to zprava 3. brigáda se třemi prapory v prvním sledu (6. bez 1½ roty, 5. a 4. prapor), 1. brigáda se dvěma prapory v prvním sledu (1. a 3. prapor) a ze 4. brigády 7. prapor v prvním sledu. Každá brigáda měla samopalný prapor v druhém sledu. Bylo tedy v prvním sledu celkem víc než pět praporů a v druhém sledu brigád celkem tři prapory proti nepřátelským silám na prvním a druhém postavení nejvýše v hodnotě dvou praporů (poměr sil v praporech 4:1).

Tato převaha sil zaručovala úspěch průlomu nepřátelské obrany, silné druhé sledy a záloha sboru pak umožňovaly rozvinout a rozšířit úspěch, po případě odrazit očekávané silné protizteče nepřítele.

Je třeba dále uvážit, že sbor vedl zteč bez podpory tanků, a že tedy bylo nutno vytvořit hustou sestavu pěchoty, ale i pamatovat na plynulý a rychlý přesun dělostřelectva, zvláště kanonových baterií dělostřeleckých pluků brigád za pěchotou.

Zteč podporovalo organické dělostřelectvo sboru:

Sborovou dělostřeleckou skupinu tvořily tři oddíly (dva oddíly 152mm kanonových houfnic a oddíl 122mm houfnic — palebné postavení v prostoru Jamník (viz přílohu 2).

3. brigádu podporovaly dva oddíly 120mm minometů, 1. a 4. brigádu jeden oddíl 120mm minometů.

První brigádu pak ještě sovětský horský raketometný oddíl v palebném postavení na jižním okraji Smrečan; kromě toho byla vytvořena brigádní dělostřelecká skupina o dvou oddílech 122mm houfnic a jedné baterii 76mm kanonů, v palebném postavení v prostoru na sever od Konské k podpoře zteče brigád. Kanonové baterie byly většinou určeny k boji v sestavě pěchoty.

Systém velení byl organizován umístěním velitelských stanovišť a pozorovatelů takto:

VS 1. čs. armádního sboru ve Sv. Petr, VP na návrší Háje na jihozápad od Veterné Poruby spolu s VP 4. brigády,

VS 3. brigády v Žiaru, VP na návrší na severozápad od Žiaru,

VS 1. brigády ve Smrečanech, VP na návrší kóta 790 Stránice,

VS 4. brigády ve Veterné Porubě.

Zteč byla stanovená na 30. března proto, že sbor byl v březnu doplňován. I po doplnění dosáhly brigády v druhé polovině března jen 80% plánovaných počtů.

Vojska, štáby a velitelé se na plnění úkolů pečlivě připravovali. Využili všech dosavadních zkušeností z bojů, obzvláště pak v organizaci a udržení součinnosti za boje, ve vedení energické zteče a v překonávání obtíží a překážek, které kladl boj v zimě.

V době příprav k útoku byl prováděn intensivní průzkum. Přinesl důležitý poznatek, který měl vliv na stanovení doby vyrazení ke zteči. Výsledkem zajatců bylo zjištěno, že nepřítel ponechává v noci v zákopech určitou pohotovost a zákopy a opěrné body obsazuje až 1/2 hodiny před rozedněním. Podle tohoto zjištění bylo rozhodnuto vyrazit ke zteči v 04.00 hod. bez dělostřelecké přípravy zteče.

Rozhodnutí zahájit útok ještě v noci bylo odůvodněno i tím, že sbor neměl dostatek střeliva do houfnic. Proto byla zteč také podporována palebnými soustředěními a nikoli palebným valem.

V noci na 30. března provedl sbor ještě potřebná přeskupení.

30. března v 04.00 hod. vyrazily jednotky sboru v stanoveném úseku ke zteči (viz přílohu 2). Překvapený nepřítel nebyl s to klást organizovaný odpor. Do 06.00 hodin prolomila vojska sboru první postavení. Do 10.00 hodin zmocnila se 3. brigáda osady Jalovec, osady Bobrovček, kóty 828, 1. brigáda osady Bobrovec, 4. brigáda osady Trstené a trig. 706 Dubovec. Zteč neměla očekávaný spád proto, že v noci na 30. března, tedy před ztečí, nastala náhlá obleva. Rozmoklý a rozbředlý terén ztěžil útok pěchoty, hlavně však zpomalil přesun dělostřelectva. Pěchota sice ovládla obě postavení, oclta se však bez přímé dělostřelecké podpory. Dělostřeleckou podporu měla jen 3. brigáda dvěma bateriemi kanonového

pluku, které se přesunuly k osadě Jalovec, kde na jižním okraji osady zaujaly palebná postavení.

Pěchota nepodporovaná dělostřelectvem pro přímou střelbu se ihned upevňovala v dosažených prostorech, neboť nepřítel připravoval řadu silných protiztečí. Průzkumná rota dostala za úkol proniknout na trig. 915 Háje. Svěřený úkol splnila.

První protizteč podnikl nepřítel hodnotou asi jednoho praporu s četou tanků a samohybných děl ve směru Ondrášová, Bobrovec.

Jednotky 1. brigády po dvouhodinovém boji z Bobrovice odešly do prostoru Bobrovecký mlýn, později na západní svahy kóty 764.

Současně vedl nepřítel protizteč ve směru železniční stanice Liptovský Mikuláš, trig. 706 Dubovec. Ovládl trig. 706 Dubovec a osadu Trstené. 4. brigáda pod tlakem nepřítele provedla odchod na bezpečnou výšinu na jihozápad od Smrečan.

Protizteče v 11.00 a 15.00 hod. obě ve směru Pavlova Ves, kóta 828 a Pavlova Ves, kóta 664 Zajačky byly 3. brigádou odrazeny. 3. brigáda udržela dosažený prostor, měla však odkrytý levý bok. Nepřítel se také v 16.00 hod. pokusil ztečí ve směru Bobrovec, Jalovec hodnotou zesíleného praporu podporovaného pěti tanky obchvátit levý bok 3. brigády a rozpoltit sestavu jednotek sboru. Palbou dělostřelectva z jižních okrajů osady Jalovec, zásahem sborového dělostřelectva a úporným bojem jednotek 3. brigády nepřátelská protizteč ztroskotala. Ostatní pokusy nepřítele neměly úspěchu.

Nepřítel ztratil během boje dne 30. března 700 osob, pět samohybných děl a dva tanky. Ztráty sboru byly 350 osob. I když se jednotky 1. čs. armádního sboru nezmocnily celého úkolem stanoveného prostoru, zajistily udržení prostoru návrší kóta 828, kóta 654 Zajačky podmínky k pokračování zteče.

Dne 31. března vysunul velitel sboru do prostoru trig. 915 Háje samopalný prapor 3. brigády a průzkumnou rotu vyčlenil do zálohy.

V noci na 1. dubna provedla vojska sboru přeskupení, jehož cílem bylo upevnit se na dosažených prostorech a vytvořit u 1. a 4. brigády hluboké sestavy a vyčlenit síly do zálohy velitele sboru; v záloze velitele sboru byl totiž jen jeden prapor (8.) a průzkumná rota.

1. brigáda zaujala obranu od návrší kóta 828 až po kótu 677 (na jih od Jalovec) 1. praporem, na jižních svazích kóty 817 (Dlžiny) 2. praporem. 3. prapor přešel do zálohy velitele sboru.

4. brigáda se připravila k obraně v prostoru kóty 677 až po západní svahy kóty 764 vlevo od 1. praporu.

Pokusy nepřítele rozrazit sestavu sboru, zvláště pak 1. dubna, vojska sboru zmařila. Jednotky 1. čs. armádního sboru se v průběhu 1. dubna snažily opakovanými ztečemi ovládnout trig. 706 Dubovec a kóta 729 Nikovo, narážely však na houževnatý odpor nepřítele.

Ani pokusy nepřítele ovládnout prostor trig. 915 Háje nebyly úspěšné.

Velitel sboru hleděl využít situace sboru, charakterisované obchvatným postavením jednotek sboru, zvláště pravého křídla vzhledem k nepřátelským silám, a proto rozhodl provést v noci na 2. dubna přeskupení sil ve prospěch pravého křídla sboru. 1. brigáda bez jednoho praporu (samopalný, 2. a 3. prapor) byla přesunuta do prostoru výšiny trig. 915 Háje (viz přílohu 2).

Zámyslem velitele sboru bylo proniknout pravým křídlem ve směru Nižnie Matiašovce, Brnice, Jánošovce (3 km na západ od Brnice), trig. 736 pod Malým Hukom (6 km na západ od Brnice), dále na jihozápad a přetít komunikace v údolí Váhu. Část sil měla očistit Liptovský Mikuláš.

V souhlase s tímto zámyslem měla 1. brigáda prolomit nepřátelskou obranu v prostoru Nižnie Matiašovce, Beňušovce a proniknout do údolí Váhu ve směru Brnice, trig. 736 Pod Malým Hukom. 3. brigáda měla udeřit ve směru trig. 652, Parižovce k Váhu. 4. brigáda proniknout do Liptovského Mikuláše na směru Bobrovec, Ondrášová, Liptovský Mikuláš.

Byl zjedнан styk s partyzánským oddílem v Klačanské dolině a to-^{odrádem} muto oddílu uložil velitel sboru zničit most přes Váh v osadě Vlašky² a znesnadnit tak případný odchod nepřítel.⁻¹¹⁻

Nepřítel vyčerpal v četných zoufalých protiztečích ve dnech 30., 31. března a 1. dubna značné svoje síly. Rozhodného úspěchu nedosáhl, naopak jeho situace se hodinu od hodiny zhoršovala. Situace 320. nepřátelské divise byla dále podstatně zhoršena neúspěšným bojem nepřítel v údolí Oravy proti 17. sovětskému střeleckému sboru.

Nepřítel se proto rozhodl uniknout úplnému zničení včasným odchodem z prostoru Liptovský Mikuláš.

V noci na 4. dubna byly zjištěny známky ústupu. Ráno v 04.00 hodiny 4. dubna vyrazily jednotky 1. čs. sboru v stanovených směrech.

1. a 3. brigáda pronásledovaly nepřítel, 4. brigáda vnikla ze severozápadu a z východu (9. praporem, který ovládl téhož dne trig. 748 Háje) do Liptovského Mikuláše a město osvobodila. Po vyčištění města od nepřítel soustředila se 4. brigáda v prostoru Nižnie Dehtary.

Vojska sboru pronásledovala v odpoledních hodinách nepřítel všemi brigádami. Osvobodila 5. dubna ráno Ružomberok po bojích se zadními voji nepřítel vedenými během 4. dubna a v noci na 5. dubna.

24. sovětská střelecká divise byla z druhého sledu zasazena k rozvíjení úspěchu a pokračovala pak v úderu do údolí Oravy ve směru na Dolní Kubín.

4. Poznatky z bojů a závěrečné zhodnocení

Boje u Liptovského Mikuláše, které trvaly dva měsíce, skončily porážkou nepřítel.

1. čs. armádní sbor vstupoval do bojů po doplnění osobami z osvobozeného území Československa, které neměly bojové zkušenosti a které měly za sebou jen krátký, často několikadenní výcvik.

Už tato skutečnost vyžadovala položit v přípravě zteče důraz na přípravu v četě, rotě a praporu, tím spíše, že vojska 1. čs. armádního sboru nastupovala k bojům proti nepříteli, který měl početní převahu a měl bojové zkušenosti.

Příprava vojsk ke zteči se v plném rozsahu uskutečnila před ztečí dne 30. března. Bylo zvláště procvičeno provedení zteče, spolupráce s dělostřelectvem a boj v noci. Všechny jednotky prošly postupně v týlu tímto výcvikem.

V bojích koncem března a počátkem dubna, zvláště v druhém a v dalších dnech bojů, po získání určitého stupně jistoty a sebedůvěry

se plně projeví kladné výsledky této důkladné přípravy vojsk. Svědčí to o tom, že vlastní boj vyžaduje morální i fyzické přípravy a plně osvojení znalostí. Čím důkladnější je příprava každého vojáka, tím důraznější a pronikavější je úspěch v boji.

Je přirozené, že se příprava netýkala jen výcviku jednotek. Metoda přípravy boje prováděná cílevědomě Sovětskou armádou před každou operací a bojem byla uplatněna i v přípravě velitelů a štábů v 1. čs. armádním sboru. Podrobné rekonoskace, organizace součinnosti a nácvik velitelů a štábů na mapách i v terénu měl zaručit rychlou, pohotovou a situaci odpovídající činnost velitelů a štábů za boje.

Podmínky pro útočný boj nebyly příznivé. Předem připravená nepřátelská obrana byla vybudována v terénu pro obranu výhodném. Útočný boj nadmíru ztěžovaly povětrnostní podmínky, z počátku bojů tuhý mráz, hluboký sníh, později rozbředlá a rozbahněná půda za oblevy a tání.

Nepřítel měl všechny podmínky k organizaci a řízení hustých souvislých účinných paleb pěchotních zbraní a dělostřelectva. Měl možnost pozorovat především z bočních pozorovatelů na jižních výběžcích Lipovských holí celý prostor výchozího postavení vojsk sboru.

Velitelé museli proto neustále pamatovat na využití prostředků k maskování vojsk. Kromě důsledně vyžadovaného maskování zemních prací byla v rozsáhlé míře uskutečněna klamná činnost. Byly prováděny klamné přesuny aut (do Okoličné), klamné rekonoskace, bylo vybudováno dvanáct klamných baterií a bylo prováděno i klamné zvedání vlastních minových polí. Tak mělo být nepříteli ztěženo zhodnocování výsledků pozorování, po případě měly být tyto výsledky znehodnoceny.

Povětrnostní podmínky měly vliv na provádění přesunů a přemisťování vojsk. Závěje na komunikacích znemožnily často přísun v plánovaném čase. V terénu pak byl ztěžován, ba za tání znemožněn přísun těžkého materiálu taženého auty. Bylo třeba velkého vypětí sil ženijních jednotek i civilního obyvatelstva k udržování komunikací v sjízdném stavu. Přesuny dělostřelectva za boje na rozbředlých cestách se jistěji uskutečňovaly volskými potahy než taženými neterénními auty. Za tání pak bylo nutno připravit dostatek stavebního dříví k úpravě cest.

Je nasnadě, že takové povětrnostní podmínky, jako tuhý mráz, silné vánice, měly vliv na bojovou činnost pěchoty a na provádění zemních prací. Obtížné podmínky bylo nutno překonávat zvýšeným úsilím a vysokou bojovou dovedností.

Za takových podmínek se jen zvýšil význam soustavného cílevědomého průzkumu za přípravy boje, jímž bylo možno dosáhnout důležitých zpráv usnadňujících organizaci boje a vedení zteče. Průzkum byl veden všemi způsoby, velký význam pak měly výpady se vzetím zajatců. Stanovení doby vyrazení ke zteči dne 30. března podle výpovědi zajatců jen potvrzuje tuto skutečnost.

Podmínky terénu a počasí, zvláště komunikační obtíže měly vliv i na zásobování vojsk. Na příklad munice pro průlom 30. března byla přisunována z prostoru Šanok. Z prostředků sboru bylo nutno vytvořit automobilní kolony, které ze vzdálenosti 300 km dopravovaly municí. Přísunový koloběh (600 km) byl prováděn ve 2 až 3 dnech.

Všechna tato fakta svědčí o mimořádně velikém úsilí vojsk. S uvedenými objektivními podmínkami bylo nutno se vypořádat. V předchozích

bojích získávaly nové kádry postupně zkušenosti za nejobtížnější situace, přípravou k nové zteči zpevňovaly nabyté dobré návyky a zvyšovaly svou bojovou dovednost a další došlé kádry je získávaly za přípravy a v prvních dnech boje.

Příprava a organizace boje byla řízena se zřetelem ke všem skutečnostem a zkušenostem. Z těch vyvěral také zámysl a byly stanoveny úkoly útvarům.

Obrana nepřítele nebyla po ženijní stránce rozsáhle vybudována. Je třeba však uvážit, že nepřítel měl všechny podmínky k tomu, aby vhodně využíval terénu. Zvláště osady spolu s ostatními podmínkami terénu dávaly nepříteli možnost úspěšně se bránit. Vojska sboru musela se připravit na tvrdý boj, i když využila na počátku zteče účinného překvapení, zvláště v osadách a na rozhodujících výšinách.

Úkol uložený sboru a zámysl velitele určoval na základě výsledků dosavadních bojů úder na směr Smrečany, kóta 828, Nižnie Matiašovce s vytvořením rozhodné převahy sil. Úder na tomto směru vedl k hlubokému obchvatu hlavních sil nepřítele v prostoru Liptovský Mikuláš. Volba směru úderu byla správná a úder vážně ohrožoval hlavní síly nepřítele v prostoru Liptovský Mikuláš. Ovšem plný a rozhodný úspěch předpokládal i aktivní útočnou činnost 9. praporu proti silám nepřítele v prostoru Liptovský Mikuláš, vedenou k účinnému zasazení sil v tomto prostoru do boje.

Průběh boje ukázal, že nepřítel vedl nejprudší protizteče z prostoru Ondrášová a Liptovský Mikuláš a málem ohrozil celkový dobrý výsledek bojů prvního dne. Bylo tomu tak proto, že na směr Okoličná, Liptovský Mikuláš nebyla vedena útočná činnost.

Za plného úspěchu umožňoval směr úderu při odchodu nepřítele vedení rovnoběžného pronásledování. Této skutečnosti nemohlo být plně využito proto, že nepřítel vedl úporné boje ve dnech 1. a 2. dubna a síly sboru byly plně zaujaty obranou levého křídla.

Další útok zahájený 4. dubna ráno byl již veden opožděně. Nepřítel využil 3. dubna, kdy se jednotky připravovaly k útoku, aby zahájil odchod. V dané situaci neměl sbor dostatek spolehlivých zpráv o činnosti nepřítele. Ukázala se nutnost důkladného průzkumu a studia nepřítele i v průběhu boje.

I když byl po zjištění známek odchodu nepřítele zahájen ihned další postup, narazily jednotky sboru již jen na zadní voje nepřítele a došlo jen k čelnímu pronásledování.

Velitel sboru se rozhodl prolomit nepřátelskou obranu co největšími silami sboru v úseku širokém 3 km. Více než osm praporů učených do dvou sledů prolamovalo nepřátelskou obranu. Byla vytvořena potřebná převaha sil, umožňující provedení průlomu ve zvoleném směru. ~ 2 km

Nutno podtrhnout, že vojska 1. čs. armádního sboru prováděla zteč bez podpory tanků. To ovšem mělo vliv na spád zteče, na její důraznost. Tím spíše nutno vyzvednout stupeň bojeschopnosti vojsk po krátké přípravě u sboru, zvláště když se dalo očekávat, že nepřítel má tanky, a jak boje ukázaly, je měl.

Je nepochybné, že jen nejtěsnější součinnost mezi pěchotou a především použitím kanonů pro přímou střelbu mohlo tento nedostatek zčásti

nahradit. Dosažení hlubokých úkolů bez tanků vyžadovalo velkého vypětí.

Velitel sboru předvídal nutnost zabezpečení levého boku. Vždyť nepřítel měl dostatek sil, aby ohrozil úspěch sboru. Většinu svých sil v průběhu bojů vrhl do protiztečí k rozražení sestavy sboru na směru Ondrášová, Bobrovec a Jalovec. Úporný boj jednotek sboru, včasné zaujetí a později zesílení obranné sestavy na levém křídle, dále pak účinná palba dvou baterií 76mm kanonů na jižním okraji Jalovce vedla ke zhroucení nepřátelských protiztečí. Děla pro přímou střelbu v sestavě pěchoty byla pěchotě rozhodnou podporou v boji v prostoru Bobrovec, Jalovec. 1. a 4. brigáda byly donuceny provést odchod proto, že dělostřelectvo pro přímou střelbu nemohlo být včas přisunuto.

Je zřejmé, že boje u Liptovského Mikuláše probíhaly za ztížených podmínek. Celá bojová činnost byla podmíněna řadou skutečností, které na ni více nebo méně působily a měly vliv na průběh bojů.

Jen další a důkladnější rozbor by mohl ještě více upřesnit a zkonkretisovat velikost a ráz působení jednotlivých podmínek.

Vojáci 1. československého armádního sboru, kteří v této době z valné části ještě neprošli bojem, získali cenné zkušenosti a boje u Liptovského Mikuláše se staly zkušebním kamenem 1. čs. armádního sboru po doplnění novými kádry. Sbor v těchto bojích čestně obstál a boje u Liptovského Mikuláše se staly nedílnou součástí slavné bojové cesty našich vojáků po boku vítězné a nepřemožitelné Sovětské armády.

ÚČAST RUMUNSKÝCH VOJSK PŘI OSVOBOZENÍ ČESKOSLOVENSKA V PROTIFAŠISTICKÉ VÁLCE

V těchto dnech vzpomínáme výročí osvobození Československa Sovětskou armádou. Před 10 lety hrdinní krasnoarmějci pomohli našemu lidu setřást fašistické jařmo a položit základy k novému a bohatšímu životu bez fašistů a vykořisťovatelů.

Po boku slavné Sovětské armády bojovali a umírali za osvobození naší vlasti i vojáci rumunští, synové rumunského lidu, který 23. 8. 1944 pod vedením Komunistické strany Rumunska svrhl nenáviděnou fašistickou diktaturu Antoneskovu a obrátil zbraně proti pravým svým nepřátelům, proti fašistům. Tento úspěch rumunského lidu byl umožněn vítězným postupem sovětských vojsk, která v oblasti Kišiněv-Jassy zasadila hitlerovským armádám zdrcující sedmý úder, jenž měl za následek zhroucení celého jižního křídla hitlerovské východní fronty.

Po 23. 8. 1944 byla rumunská vojska uskupena takto:

- svazky z prostoru Kišiněv—Jassy po přeskupení v oblasti Bukurešť vytvořily 4. rumunskou armádu (dále již jen 4. A),
- svazky, které byly na celém území Rumunska, spolu s nově mobilizovanými útvary tvořily 1. rumunskou armádu (1. A),
- rumunské jednotky v SSSR tvořily dobrovolnickou divisi „Tudor Vladimirescu“.

1. A, 4. A a divise „Tudor Vladimirescu“ přešly po osvobození Rumunska pod velení 2. ukrajinského frontu (2. UF) a po boku sovětských vojsk dovršily vyčištění rumunského území od fašistů a zúčastnily se osvobození Maďarska i Československa.

Tolik úvodem. V další části bude podán přehled bojových akcí 1. a 4. rumunské armády a divise „Tudor Vladimirescu — Debrecín“*) na území Československé republiky, v rámci operací 2. UF.

Po likvidaci hitlerovsko-horthyovského uskupení v Budapešti rozhodlo se sovětské velení rozvíjet ofensivu na směr Bratislava a Vídeň.

2. UF měl postupovat podél Dunaje s hlavním úderem severně od Dunaje na Bratislavu.

3. UF měl za úkol rozvinout ofensivu jižněji ve směr na Vídeň v těsné součinnosti s 2. UF.

Na severu 4. UF měl postupovat v hornaté východní části ČSR, aby zlomil odpor nepřítele v slovenských horách a aby osvobodil severní část území ČSR.

Zatím co sovětská vojska pronikla hluboko v jižní a střední části Maďarska, dosáhla Dunaje a překročila jej v oblasti Budapešť, narazila v prostoru na severovýchod odtamtud na německá vojska, která se upevnila v horských částech Slovenska. Německá fronta tam vytvořila velký oblouk otevřený na jihovýchod. Německé velení zamýšlelo udržet tento oblouk opřený o hory, aby tak mohlo ohrozit pravý bok sovětských sil, které postupovaly na Bratislavu. Odpor nepřítele v slovenských horách byl neobyčejně silný a trval od ledna do března 1945, kdy se teprve zhroutil pod úderý sovětských vojsk na boky tohoto uskupení.

*) Čestné pojmenování „Debrecín“ dostala tato divise za osvobození Debrecína.

V rámci těchto akcí působila rumunská vojska (1. A a 4. A) na pravém boku 2. ukrajinského frontu podle rozkazů sovětského velení. Zúčastnila se osvobození ČSR a bojovala až do úplného zhroutení Německa.

Akce uskutečněné 1. A a 4. A byly pokračováním bojů v Maďarsku a začaly v druhé polovině prosince 1944, když rumunská vojska po boku sovětských vojsk přešla československé hranice.

*

1. rumunská armáda se zúčastnila bojů na území ČSR v hornatém terénu Slovenska a v posledním období války na území Moravy. Směr postupu 1. rumunské armády byl:

Lučenec, Banská Štiavnica, Nové Mesto nad Váhom, Uherský Ostroh, Brno, Jihlava, v oboustranném styku se svazky Sovětské armády.

Operace, kterých se účastnila 1. rumunská armáda, je možno rozdělit na tři období:

1. Operace k překročení masivu Javoria (trig. 1024 v prostoru mezi Lučencem a Banskou Štiavnicí). Trvaly od 25. 1. do 19. 3. 1945.

2. Rozvinutí útoku na západ s překročením řek Hron, Nitra, Váh a Morava v době od 20. 3. do 6. 5. 1945.

3. Ofensiva v prostoru Brno a konečné pronásledování nepřítele směrem na Prahu.

První období útočné operace 1. A v prostoru masivu Javoria mělo ráz čelního útoku s pomalým tempem, zejména v prostoru Oremov Láz, kde odpor protivníka byl zvláště silný. Nepřítel tu plně využil výhod převýšení terénu, výhodných povětrnostních podmínek (zima, závěje až 1 m vysoké).

25. ledna převzala 1. A úsek fronty na sever od Lučence a Modrého Kamene, kde přešla do obrany. V tomto období se však ihned začala připravovat na pokračování v útočné operaci, která měla být zahájena 29. ledna. Útok zahájila s hlavním úderem na svém levém boku. Během prvního dne boje podařilo se jí prolomit nepřátelskou obranu a proniknout do hloubky 6 až 8 km, kde rumunské jednotky byly zastaveny. Nové pokusy o průlom obrany nepřítele neměly úspěchu.

Útok byl obnoven 10. 2. 1945 za vydatné podpory sovětského dělostřelectva. Hlavní úder byl tentokrát veden na pravém boku, aby byla vyvrácena nepřátelská obrana v prostoru Oremov Láz. Po proniknutí do hloubky několika kilometrů na pravém boku ve směru na trig. 1024 Javoria byla útočná operace 1. rumunské armády zastavena na celé frontě.

25. února 1945 po provedení nové přípravy a za pomoci sovětského dělostřelectva podnikla 1. A znovu útok směrem Oremov Láz, Dobrá Niva. V této operaci plnila 1. A úkol operačního maskování. Podařilo se jí přilákat na sebe hlavní síly nepřítele, zatím co v té době provedly sovětské jednotky hlavní úder na svém pravém boku, kde prolomily obranu nepřítele v celé hloubce a vyšly až do prostoru Banská Štiavnica.

1. rumunská armáda při přípravě této ofensivy splnila svůj úkol poměrně lehce, neboť její zámysl nepřítel neodhalil. Nepřítel byl oklamán, neodhalil směr hlavního úderu sovětských sil, u nichž zůstaly přípravy k nastávajícímu útoku úplně před nepřítelem utajeny.

Při rozvíjení této ofensivy sovětskými silami byla rozbita obrana protivníka v prostoru horského masivu Javoria. V dalších dnech pak postupovala 1. rumunská armáda o mnoho rychleji ve svých útočných akcích a prolamovala další obranná postavení v operační hloubce nepřítele. Když 1. rumunská armáda dosáhla prostoru Dobrá Niva, znovu narazila na silnou nepřátelskou obranu.

Za této situace vyčlenila 1. A jeden ze svých svazků zasazených v pravé části útočného pásma armády a přesunula ho horským terénem do levé části. Celý přesun svazku i s vlastním provedením zteče byly provedeny za 36 hodin. Tímto rychlým manévrem uskutečněným ve dnech 11. a 12. 3. 1945 posílila 1. rumunská armáda svá vojska na směr hlavního úderu v levé části svého útočného pásma a rozbila obranu nepřítele v prostoru Dobrá Niva. Potom pronikla k řece Hron, které dosáhla 19. 3. 1945.

V druhém období dosáhla útočící vojska postupně řek Hron, Nitra, Váh a Morava. Vojska 1. rumunské armády překonávala horský terén mezi uvedenými vodními toky a rozvíjela útočnou operaci v těsné součinnosti se sousedními svazky Sovětské armády v mnohem rychlejším tempu a do větší hloubky, než tomu bylo v prvním období útočné operace.

Činnost 1. rumunské armády se vyznačovala prováděním obchvatných manévřů do boků nepřítele. Při tom byly rychle přeskupovány svazky z jednoho boku na druhý. Současně s obchvatným úderem byly prováděny i údery čelní.

Po sedmidenním přípravném období se rozpoutaly ve dnech od 20. 3. do 2. 4. 1945 boje o překročení řeky Hron a o dosažení řeky Nitra. Rumunská vojska útočila čelně a částí sil na směr Žarnovica, Velké Uherce. Násilným přechodem přes řeku Hron a ovládnutím malého předmostí při současném přesunu části sil horským terénem ze severu na jih provedla rumunská vojska rozsáhlý manévr, aby pronikla do týlu nepřátelské obrany, která se ještě opírala o řeku Hron. Rumunská vojska k tomu využila úspěchu sovětských sil v prostoru na severozápad od Levice, kde již předtím byla prolomena obrana nepřítele na Hronu. Ze severní části útočného pásma tam byla přesunuta část rumunských sil, aby překročila Hron a zaútočila na pravý bok nepřítele od jiho-východu.

V době mezi 27. 3. a 2. 4. 1945 se kromě toho podařilo rumunským jednotkám ovládnout řeku Hron proniknutím masivem Nitranské hole mezi řekou Hron a Nitra, kde protivník utrpěl značné ztráty.

Do 3. 4. 1945 pronikla vojska 1. rumunské armády v celém pásmu k řece Nitra, o kterou nepřítel opíral svoji obranu. Rumunské jednotky zaútočily na tuto obranu z chodu a ovládly předmostí široké 25 km a hluboké 6 až 8 km. Po této akci byly hlavní síly přeskupeny na sever s úkolem přehradit údolí Nitry, Nitrici, Bebravy a Libice.

V noci ze 4. na 5. 4. 1945 osvobodila 1. rumunská armáda po těžkých bojích město Bánovce nad Bebravou. Za toto vítězství byla tato armáda jmenována v rozkaze soudruha generalissima Stalina.

V době, kdy hlavní síly 1. rumunské armády bojovaly v prostoru Bánovce, byl odeslán jeden svazek do prostoru Piešťany na předmostí, které vybojovaly sovětské jednotky na řece Váhu, a současně ještě

jeden jezdecký svazek k obklíčení nepřítele v údolí Váhu v prostoru Nové Mesto nad Váhom, Piešťany.

Touto akcí začaly první boje rumunských jednotek v Bílých Karpatech mezi řekou Váh a řekou Morava. V průběhu těchto bojů, které trvaly do 26. 4. 1945, rozvíjela 1. rumunská armáda útok ještě více na sever a potom směrem západním.

V údobí, v kterém rozvíjela 1. rumunská armáda útok a přibližovala se k výběžkům Bílých Karpat, současně postupovala částí sil k řece Morava, uskutečňujíc široký obchvatný manévř směrem severním na Uherský Ostroh. V tomto údobí současně prováděla sovětská vojska obchvatný manévř severně od Bílých Karpat.

Od 12. 4. 1945 rozvíjela vojska 1. rumunské armády útok z předmostí na řece Moravě, které získala a zabezpečovala sovětská vojska. Útok směřoval směrem severním a vyvracel nepřátelskou obranu na řece Moravě.

Hned po prolomení nepřátelské obrany u Uherského Ostrohu (26. 4. 1945) pokračovala 1. rumunská armáda v postupu na západ od řeky Moravy, kde se spojila s jednotkami útočícími koryčanskou soutěskou, s úlohou obklíčit a zničit nepřítele v prostoru Olomouc a Kroměříž.

Manévř 1. rumunské armády byl součástí obklíčovacího manévřu sovětských vojsk a vojsk 4. rumunské armády, která postupovala na severu do prostoru Olomouc, kde měl být nepřítel obklíčen a zničen. Boje trvaly až do 6. 5. 1945, kdy byla prolomena obrana nepřítele, organizovaná v prostoru Kroměříž a Kojetín. Obě města byla současně osvobozena.

Ještě před 4. 5. 1945, dříve než vlastně ukončila svůj úkol 1. rumunská armáda v prostoru Kroměříž, byl přesunut jeden z jejích svazků směrem na západ, aby zaujal 6. 5. 1945 obranu v prostoru na sever od města Brna.

Do tohoto prostoru pak byly soustředěny všechny síly 1. rumunské armády. Tam vlastně započalo třetí a poslední období operací 1. rumunské armády v Československu. Nejprve přešla do dočasné obrany v prostoru na sever od Brna. Dne 9. 5. 1945 pak 1. rumunská armáda opět zaujala své místo v generální ofenzivě sovětských vojsk, protože na území Československa nerespektovala hitlerovská vojska podmínky kapitulace podepsané v Berlíně 8. 5. a kladla dále odpor. Sovětská vojska spolu s vojsky ostatních osvobozovacích armád, tedy i s 1. rumunskou armádou pokračovala proto v útoku směrem severním a severozápadním od Brna. Po prolomení nepřátelské obrany v noci z 9. na 10. 5. 1945 začalo pronásledování nepřítele směrem na Prahu.

Dne 10. 5. přešla 1. rumunská armáda do druhého sledu. Přesunula se ještě více na západ a soustředila se do 12. 5. 1945 v prostoru severně od města Jihlava. Tím byly operace 1. rumunské armády na území Československa skončeny.

*

Rumunská dobrovolnická divise „Tudor Vladimirescu — Debrecín“
po osvobození města Šalgotárjan ve dnech 25. a 26. 12. 1944 pokračovala v útoku na sever. Po prolomení obrany nepřítele překročila řeku Ipel a do 21. 1. 1945 vedla útočné boje severně od řeky v prostoru Lučenec.

V tento den se divise přeskupila a přemístila podle rozkazů, které dostala, na severozápad do prostoru Almaš a Bogoňa, kde se zúčastnila bojů po boku sovětských jednotek.

Po celý únor vedli vojáci divise těžké boje a postupně zdolávali úporně se bránícího nepřítele. Neustále odrážejíc zuřivé nepřátelské protizteče prolomila divise obranu nepřítele a osvobodila četné osady.

19. 3. 1945 zlikvidovala divise poslední nepřátelské odpory, vyšla na východní břeh Hronu a zúčastnila se osvobození osad Luknica a Žarnovica na Hronu.

Po splnění úkolu byla divise přeskupena a ponechána k dispozici velitelů 2. UF.

Za hrdinství, které projevila v boji, za vynikající činy vojáků na bojišti proti hitlerovcům byla rumunská divise „Tudor Vladimirescu — Debrecín“ vyznamenána řádem Rudého praporu.

*

4. rumunská armáda, která se zúčastnila osvobození Československa a která bojovala na pravém boku 2. UF, pronikla na československé území 20. 12. 1944 v prostoru osad Buzica a Turňa.

Operace, kterých se 4. A na československém území zúčastnila, možno rozdělit také na tři období:

1. období — útok s cílem prolomit obranu nepřítele na jihovýchodním Slovensku a proniknout do údolí Hronu (20. 12. 1944 až 31. 1. 1945),

2. období — boje o údolí Hronu a osvobození měst Banská Bystrica a Kremnica (1. 2. až 26. 3. 1945),

3. období — rozvinutí ofensivy na severozápad, přechod přes Velkou Fatru, násilný přechod Váhu a Moravy a pronásledování nepřítele (26. 3. až 12. 5. 1945).

V prvním období akce uskutečňované 4. A po boku sovětských vojsk měly za cíl prolomit hluboce členěnou obranu nepřítele na jižních svazích Slovenského Rudohoří na čáře Košice, Rožňava, Tisovec, Lučenec, překročit hory a proniknout do údolí Hronu. Vpravo od 4. A bojovala vojska 4. ukrajinského frontu.

Při útočných akcích 4. A podnikaných v posledních dnech prosince 1944 střetly se rumunské jednotky se silným odporem nepřítele a jejich výsledkem byly jen malé místní vlomy do obrany nepřítele.

Aby byla prolomena nepřátelská obrana mezi Košicemi, Rožňavou a Lučencem, připravilo sovětské velení útočnou operaci, která měla být zahájena 12. 1. 1945 s cílem proniknout na sever a severozápad, izolovat a zničit nepřátelské uskupení u Košic a Lučence.

4. A přeskupila své síly do nové útočné sestavy a 12. 1. 1945 zahájila po boku sovětských vojsk ofensivu s hlavním úderem na směr Rožňava, Dobšiná a dále na severozápad. Po těžkých bojích prolomila rumunská vojska obranu na směr Rožňava za pomoci sovětských vojsk, která působila na obou bocích 4. A, a za vydatné podpory sovětského bitevního a stíhacího letectva.

Boje započaté 12. 1. 1945 na této části fronty byly ukončeny 23. 1. 1945 dobytím Rožňavy, významného komunikačního uzlu. V těchto bojích způsobila rumunská vojska velké ztráty nepříteli, zajala štáb a

velitele hitlerovského svazku, víc než 1700 nepřátelských vojáků a důstojníků a osvobodila 54 osad.

Po osvobození Rožňavy 4. A přešla ihned k pronásledování nepřítele ve směru na Brezno.

Vojska 4. UF, která útočila vpravo od 4. A západním směrem, dosáhla prostoru Dobšiná.

Vlevo sovětská vojska pronikla na severozápad od Lučence.

Pronásledování nepřítele vojsky 4. A pokračovalo s úspěchem a jednotlivá postavení v hloubce obrany nepřítele byla postupně likvidována.

21. 1. 1945 byly osvobozeny Dobšiná, Murán a Tisovec a celý prostor východně od těchto osad.

Donucen situací vytvořenou postupem vojsk 4. UF na západním směru, nepřítel začal počínaje dnem 27. 1. 1945 ustupovat na celé frontě 4. A.

Pronásledování nepřítele západním směrem pokračovalo ve dnech 28. až 31. 1. 1945 po cestách vedoucích k Breznu. Postup rumunských vojsk byl zpomalován těžkými terénními podmínkami, zničenými cestami, množstvím překážek a minových polí položených poblíž těchto cest.

Ráno 30. 1. 1945, po odražení noční akce, osvobodila rumunská vojska Brezno. Po osvobození Brezna narazila 4. A na nové silné a souvislé obranné postavení nepřítele, vybudované po obou stranách údolí Hronu.

Druhé období bojů 4. A zahrnuje boje vedené v údolí Hronu (31. 1. až 26. 3. 1945) s cílem prolomit nepřátelskou obranu na Hronu a osvobodit významná centra Banskou Bystricu a Kremnicu.

Do 10. 2. 1945, kdy znovu započal útok, vedla 4. A boje místního významu a přeskupovala svoje síly. 4. A spolu se sovětskými vojsky zahájila útok s většinou sil na pravém boku podél Hronu; nepřítel kladl zoufalý, houževnatý odpor. Do 12. 2. byly zaznamenány jen úspěchy místního významu. Útoky pokračovaly do 6. 3. a rumunská vojska musela neustále odrážet protiútoky nepřítele, který přiváděl čerstvé síly a upevňoval obranu.

6. 3. 1945 obnovila 4. A ofensivu soustředěním hlavních sil na levém křídle na směru Banská Bystrica a s pomocným úderem podél údolí Hronu na západ. Manévrující silami z jednoho boku na druhý, neustále útočíc, 4. A podporovaná postupem sovětských sil na jihu, které pronikaly do údolí Hronu na směru Zvolen a potom na sever směrem na Banskou Bystricu prolomila do 23. 3. 1945 obranu nepřítele. Vojska na pravém boku 4. A pronikla hluboko z východu na západ údolím Hronu; svazky levého křídla armády po těžkých bojích zlomily odpor nepřítele, prolomily jeho obranu a rozvinuly úspěch přes hory na severovýchod směrem na Banskou Bystricu v těsné součinnosti se sovětskými jednotkami.

Útočné akce pokračovaly úspěšně ve dnech 23. až 26. 3. 1945. Ráno 26. 3. osvobodila sovětská a rumunská vojska Banskou Bystricu údery z jihu a ze západu.

4. A v průběhu útočných akcí na osvobození Banské Bystrice s úspěchem uskutečnila násilné překročení Hronu a do konce března 1945 na výšinách západně a severozápadně od Hronu navázala dotyk s novou obranou nepřítele.

Po přeskupení sil obnovila 4. A spolu se sovětskými vojsky, která působila na jihu, ofensivu 1. 4. 1945 severozápadním směrem a po prudkém překvapivém útoku 2. 4. 1945 osvobodila Kremnicu.

Operace vedené k osvobození průmyslové oblasti mezi Breznem, Banskou Bystricou a Kremnicou, započaté 1. 2. 1945, byly skončeny 3. 4. 1945.

Třetí období operací, kterých se účastnila 4. A, zahrnuje boje vedené v oblasti Velké Fatry, na řekách Váh a Morava a pronásledování nepřítele ve směru na Prahu. Trvalo od 3. 4. do 12. 5. 1945.

3. 4. 1945 byla tato všeobecná situace na frontě:

Ve středu levý bok 4. UF v útoku západním směrem se opíral o západní svahy Velké a Malé Fatry.

Jižněji dosáhla sovětská vojska a vojska 4. A západních svahů Malé Fatry. Sovětská vojska a 1. rumunská armáda pak postupně dosahovala řek Nitry a Váhu.

Do 5. 4. 1945 pronikly jednotky 2. UF hluboko podél Dunaje na západ a osvobodily Bratislavu.

4. A počínaje 3. 4. 1945 pokračovala v útoku na celé frontě západním směrem přes Velkou Fatru v těsném styku se sovětskými vojsky, která osvobodila Prievidzu. V následujících dnech pokračovala plně rozvinutá ofensiva na celé frontě. Po těžkých bojích ve Velké Fatře pronikla rumunská vojska do údolí Turce, 11. 4. 1945 osvobodila Turčanský Sv. Martin a navázala styk s 1. čs. armádním sborem, který bojoval v rámci 4. UF.

V pokračování útočných akcí vojska 4. A rozdrtila odpor nepřítele v Malé Fatře a spolu se sovětskými jednotkami překročila řeku Váh jižně od Trenčína. Část sovětských a rumunských vojsk, která překročila Váh, rozvinula ofensivu po západním břehu směrem na sever. Tímto manévrem bylo způsobeno zhroucení nepřátelské obrany na Malé Fatře.

Vojska 4. A pronásledovala ustupujícího nepřítele a 28. 4. 1945 dosáhla řeky Váh na frontě široké 25 km mezi Trenčínem a Povážskou Bystricou.

V této době dosáhl na severu levý bok 4. UF s 1. čs. armádním sborem Váhu severovýchodně od Žiliny, na jihu sovětská a rumunská vojska pronikla přes Bílé Karpaty a pokračovala na sever údolím Moravy.

Postupem vojsk levého boku 4. UF západním směrem a vojsk pravého boku 2. UF severním směrem, zamýšlelo sovětské velení obkličít hitlerovské uskupení, které kladlo houževnatý odpor v prostoru Olomouc.

V rámci těchto operací přeskupila 4. A na základě došlých rozkazů síly a 3. 4. 1945 pokračovala v útoku na celé frontě.

5. 5. 1945 pokračovala 4. A v postupu sz. směrem s hlavními silami západně od Moravy na směr na Prostějov a se zbytkem sil po východním břehu Moravy.

8. 5. 1945 se stal odpor německých vojsk aktivním na větším počtu úseků fronty a nepřítel přecházel do protiztečí podporovaných tanky. Tyto akce nepřítele znamenaly už jen poslední křeče smrtelně raněného zvířete před úplným koncem. V ten den sovětská vojska levého boku 4. UF silným úderem osvobodila Olomouc. Tímto novým úderem se kleště čím dál tím více uzavíraly a početné německé jednotky z tohoto prostoru byly nuceny zahájit desorganisovaný ústup.

4. A přešla po boku sovětských vojsk k pronásledování nepřítele západním směrem a osvobodila Prostějov.

Jižně od rumunských vojsk pronikly sovětské síly západním směrem do hloubky více než 50 km, osvobodily Jihlavu a zabránily německým jednotkám organisovat nový odpor.

9. 5. 1945 fašistické Německo úplně poraženo kapitulovalo před Sovětskou armádou.

Protože zbytky fašistických jednotek ani na této části fronty nedbaly podmínek kapitulace a odmítly vzdát se a složit zbraně, vojska 4. A spolu se sovětskými pokračovala v pronásledování nepřítele směrem na Prahu.

Po splnění svých úkolů byla 12. 5. 1945 4. rumunská armáda přeskupena a soustředěna v prostoru Německý Brod (nyní Havlíčkův Brod), Nové město n. M., 100 km jihovýchodně od Prahy.

*

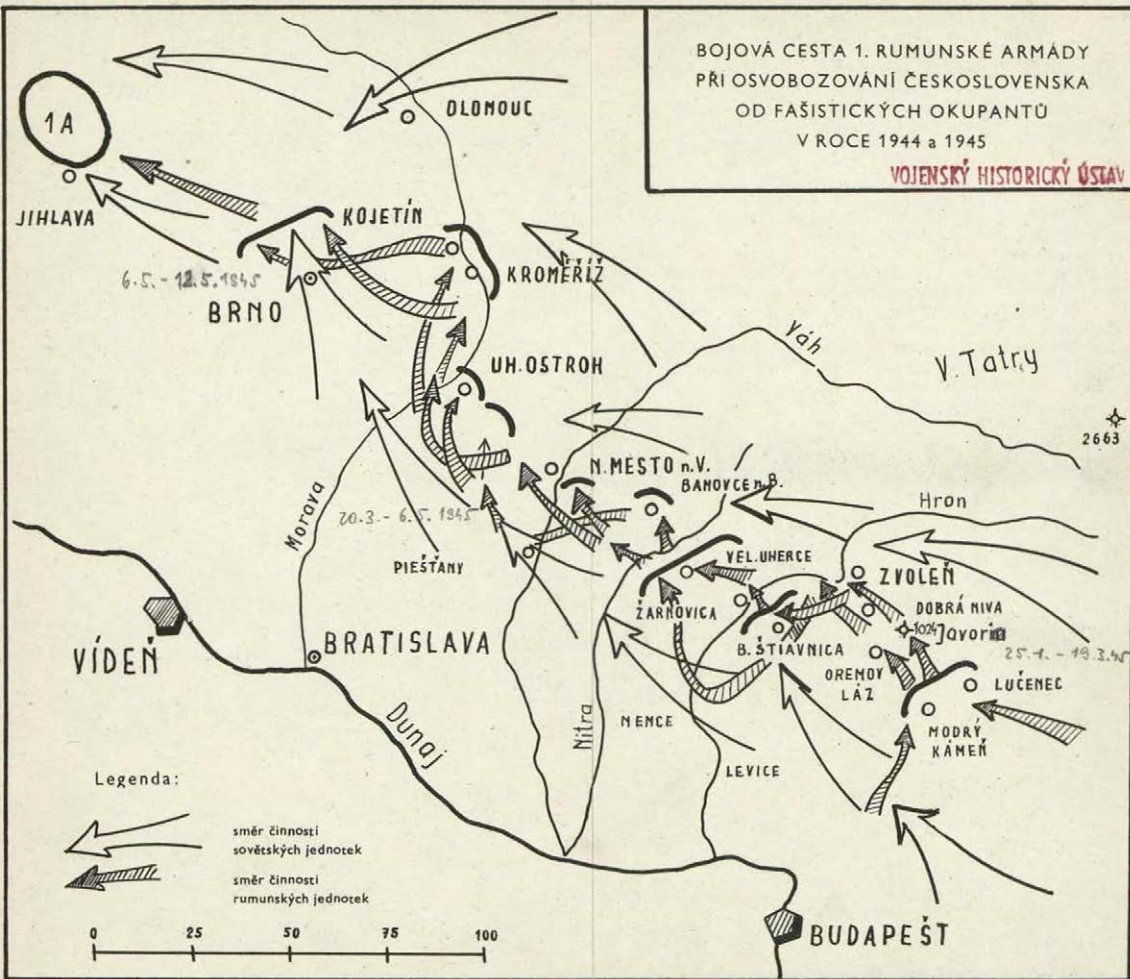
Tisíce neznámých rumunských vojáků a hrdinů položilo svoje životy za naše osvobození, abychom mohli lépe a radostněji žít. V těžkých bojích bylo krví zpečetěno přátelství a družba národů Sovětského svazu, Československa a rumunského lidu.

Nikdy nezapomeneme na četné oběti položené za svobodu naší vlasti.

(Podle článků z rumunského vojenského odborného časopisu *Cultura Militara* čís. 3 a 6/1954 zpracovali poručík Popovič a plukovník Balaž.)

BOJOVÁ CESTA 1. RUMUNSKÉ ARMÁDY
PŘI OSVOBOZOVÁNÍ ČESKOSLOVENSKA
OD FAŠISTICKÝCH OKUPANTŮ
V ROCE 1944 a 1945

VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV

VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV

BOJOVÁ CESTA 4. RUMUNSKÉ ARMÁDY PŘI OSVODOZOVÁNÍ
ČESKOSLOVENSKA OD FAŠISTICKÝCH OKUPANTŮ V R. 1944-45

